

Al novembre del 2018 la UNESCO va declarar l'art de la pedra en sec Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat, una declaració que ha servit per a reconèixer i posar en valor una tècnica constructiva que forma part del paisatge quotidià de les Terres de l'Ebre i de diferents països de l'arc mediterrani. L'assignatura pendent és ara aconseguir protegir els elements més significatius.

El paisatge de la pedra seca, patrimoni que reclama ser pr

El paisatge de margens de pedra en sec i les barraques o cabanes són dos dels elements de pedra seca més característics de les Terres de l'Ebre. A la imatge dos elements fotografiats a Freginals. FOTOS NÚRIA C

Terres de l'Ebre L. Bertomeu

Es calcula que a les Terres de l'Ebre hi hauria més de 50.000 quilòmetres de margens de pedra seca i centenars d'elements i construccions que han estat aixecats amb esta tècnica constructiva mil·lenària. La pedra en sec ha configurat un paisatge que també forma part de la identitat de les Terres de l'Ebre i ara esta tècnica constructiva, comuna a molts altres països de l'arc mediterrani, ha estat reconeguda per la UNESCO com a Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat. **"És un reconeixement simbòlic i honorífic, un premi a tot un procés que s'ha anat fent per a posar en valor la pedra en sec i augmentar la conscienciació col·lectiva envers este patrimoni"**, diu Antoni López Daufí, arquitecte i activista de la pedra seca. Amb la declaració de la

UNESCO s'aconsegueix **"salvaguardar tot el saber, tota la saviesa que hi ha al darrere de la pedra seca. Salvaguardar la tècnica constructiva perquè si no es conserva d'alguna manera es pot perdre"**, reconeix López. Esta tècnica mil·lenària **"consistix en l'aixecament de qualsevol construcció amb pedres de l'entorn immediat -del mateix terreny- i que es col·loquen sense cap material de cohesió, només confiant en la tècnica de col·locació, que és el que sustenta estes construccions. És això el que cal preservar"**, diu López.

Durant anys i fins a la meitat del segle xx, la necessitat dels pagesos d'ampliar la superfície de conreu va fer que a poc a poc anessen guanyant espai a les muntanyes, retirant pedra del terreny per a fer el terra cóncreable i creant margens de pedra seca i abancalant les fal·des de

les muntanyes. Amb el temps es va anar configurant un paisatge, ara molt nostrat, però que no sempre ha estat així: **"És un paisatge humanitzat que respon a la necessitat de créixer de l'activitat agrícola i del qual hem obtingut un paisatge amb una tècnica constructiva que encara avui dia no té alternativa"**. López Daufí explica, precisament, que la declaració de la UNESCO ha permès validar també moltes de les qualitats o **"bondats"** que se li atribueixen a la pedra en sec. Es tracta de construccions ecològiques i integrades en l'entorn, que contribueixen a **"optimitzar els recursos naturals"**, que fan la funció de connectors biològics i afavoreixen la biodiversitat. **"No hi ha cap substitutiu, cap altre material que iguale les bondats de la pedra en sec"**, insinix. Entre elles, Daufí cita per exemple la contribució dels margens de pedra

seca per al sosteniment de les terres, per a combatre l'erosió i evitar el corriments de terres. **"S'han provat altres sistemes amb planxes de ferro i altres materials que no han aconseguit ser tan efectius"**.

Associat a la pedra seca hi ha també l'ofici de margener, actualment a punt de desaparèixer, si bé habitualment eren els mateixos pagesos els que construïen els margens i la resta d'infraestructures necessàries per al conreu.

UN PATRIMONI EN RISC DE DESAPARÈIXER? La majoria de construccions i edificacions de pedra seca que es conserven avui dia al territori van ser construïdes durant els segles xix i xx, i els més recents datarien de la dècada del 1970. Durant els últims anys, la mecanització del camp i l'extensió del conreu de cítrics ha provocat en molts casos la

desaparició de margens de pedra seca i altres elements. A més hi ha hagut un abandonament important de terres amb construccions de pedra en sec.

Segons recull un informe de l'Inventari del Patrimoni Cultural Immaterial de les Terres de l'Ebre (Ipcite) "el present de la pedra en sec i de l'ofici de margener, tot i no haver desaparegut del tot (...) no és un coneixement que com a pràctica estiga actiu i si ho està és perquè s'ha adaptat als nous contextos professionals". L'Ipcite ha identificat només tres margeners encara en actiu a les Terres de l'Ebre (Aldover, la Torre de l'Espanyol i la Fatarella) i constata que "actualment l'ofici de margener es caracteritza per la seua relació més amb el sector de la construcció que amb l'agrari". A més, un altre element canviant és l'obtenció de la pedra, ja que moltes noves